WYNIA'S WEEK

Een land waar geen enkele partij nog verder komt dan 16,9% van de stemmen, heeft geen slechte kiezers, maar slechte politici

Posted on 16 december 2025 by Roelof Bouwman

Politici die bij grote groepen kiezers enthousiasme losmaken, bestaan in Nederland niet meer. Hoe zou dat toch komen?

Nee, een jaarlijkse herdenking zou overdreven zijn. Toch deed zich in 1956 een memorabel moment voor in onze politieke geschiedenis. Bij de Tweede Kamerverkiezingen van dat jaar stonden namelijk voor het eerst partijnamen op het stembiljet. Een belangrijke verandering, want voorheen prijkte boven de kandidatenlijsten alleen een nummer.

Die gewoonte had diepe historische wortels. Toen Johan Rudolf Thorbecke in 1848 ons democratische bestel in de steigers zette, bestonden er nog geen politieke partijen. Aan Tweede Kamerverkiezingen deden – verdeeld over kiesdistricten –

uitsluitend individuele kandidaten mee, met eigen politieke overtuigingen.

Dat was geen toeval. Politieke partijen werden in de negentiende eeuw gezien als een potentieel gevaar voor de parlementaire democratie. Volksvertegenwoordigers, zo werd gedacht, zouden dan het risico lopen partijvertegenwoordigers te worden. Pas in 1879, met de oprichting van de orthodox-protestantse ARP, werd de ban gebroken. Ook liberalen, socialisten en katholieken gingen in de jaren daarna over tot het oprichten van eigen partijen.

Kleinste grootste partij ooit

Pieter Oud, de legendarische voorman van de VVD, toonde zich in 1956 een principieel tegenstander van de vermelding van partijnamen op het stembiljet. Hij zag het als een stap in de richting van vermindering van de betekenis van de individuele volksvertegenwoordiger. Oud zag liever 'dat de politieke partij wordt gedragen door de vertegenwoordigers van de partij in de Kamer dan dat omgekeerd eigenlijk de vertegenwoordigers zouden moeten worden gedragen door de naam van de politieke partij'.

Hoe is de situatie nu, zeventig jaar later? De meeste volksvertegenwoordigers belanden in de Tweede Kamer omdat ze worden 'gedragen' door hun partij, dat staat buiten kijf. Wel zijn – vooral sinds de opmars van televisie in de jaren zestig – de lijsttrekkers steeds belangrijker geworden.

Belangrijker – maar niet per se populairder. Want lijsttrekkers die voor hun partij meer dan 30 procent van de stemmen in de wacht slepen, hebben we al sinds 1989 niet meer meegemaakt. Sinds 2012 is ook de grens van 25 procent niet meer gepasseerd en op 29 oktober werd D66 met dank aan Rob Jetten de kleinste grootste partij ooit: met welgeteld 16,9 procent van de stemmen.

Politici die bij grote groepen kiezers enthousiasme losmaken, bestaan in Nederland niet meer. Vaak wordt gedaan alsof dat alleen aan de kiezers ligt: die zouden, bij gebrek aan politieke oriëntatiepunten, geen heldere blik meer hebben en zijn gaan 'zweven'. Maar zou het ook niet aan onze politici kunnen liggen? Vergelijken we eens een paar lijsttrekkers van nu met hun voorgangers van rond 1990.

Het CDA werd toen aangevoerd door Ruud Lubbers. In 1973, amper 34 jaar oud, debuteerde hij als minister van Economische Zaken en bond hij de strijd aan met de

gevolgen van de oliecrisis, inclusief autoloze zondagen. In 1982 werd Lubbers premier en trok hij Nederland uit de zwaarste economische recessie sinds de Tweede Wereldoorlog. In 1986 ging hij voor het eerst op pad als lijsttrekker. Beloning: 54 zetels.

De huidige CDA-leider Henri Bontenbal (43) is nu ongeveer net zo oud als Lubbers in zijn gloriedagen. Veel andere overeenkomsten zijn er niet.

Timmermans bleek geen Kok

De PvdA stond in 1990 onder leiding van timmermanszoon Wim Kok. Tijdens zijn voorzitterschap van de FNV sloot hij in 1982 met werkgeversvoorzitter Chris van Veen het fameuze Akkoord van Wassenaar. Kern: het laten zitten van de prijscompensatie in ruil voor arbeidstijdverkorting. Het akkoord betekende een erkenning van het belang van rendementsherstel voor het bedrijfsleven in ruil voor herverdeling van arbeid. Na een aantal jaren in de oppositie maakte Kok in 1989 van de PvdA weer een regeringspartij.

Frans Timmermans probeerde dat in 2023 ook, maar ondanks samenwerking met GroenLinks kwam er niets van terecht. De voormalige Eurocommissaris voor de Green Deal, wiens vader werkte in de diplomatieke dienst, was naar eigen zeggen 'deels op straat opgegroeid', maar werd slechts door weinig kiezers waargenomen als een geloofwaardige voorvechter van sociaaldemocratische *bread-and-butter issues.* Na een nieuw electoraal echec op 29 oktober pakte hij zijn biezen, hoewel hij eerder had bezworen onder alle omstandigheden in Den Haag te blijven.

'Zakenman in de politiek' Frits Bolkestein was 57 toen hij in 1990 aantrad als de nieuwe partijleider van de VVD. Tegelijkertijd verscheen zijn eerste bundel met doorwrochte politieke opstellen: *De Engel en het Beest*. Met zijn opvattingen over immigratie, integratie en de multiculturele samenleving, over Europa en over ontwikkelingssamenwerking zorgde Bolkestein begin jaren negentig voor een cultuuromslag. Bij de Provinciale Statenverkiezingen van 1995 haalde hij 27,2 procent van de stemmen en maakte hij van de VVD voor het eerst de grootste partij van Nederland.

Het contrast met de huidige VVD-leider Dilan Yesilgöz (48) kan nauwelijks groter zijn: geen intellectuele diepgang, geen cultuuromslagen en louter verlies bij verkiezingen. Op 29 oktober bleef ze steken op 14,2 procent.

Weinig talent

Wanneer een bepaalde leeftijdsgroep of generatie relatief weinig talent en kwaliteit lijkt te hebben vergeleken met andere jaargangen, is het in de sportwereld heel normaal om te spreken van 'een slechte lichting'. Misschien moeten we dat in de politiek ook maar eens doen.

Wynia's Week *verschijnt 156 keer per jaar en wordt* ***volledig mogelijk gemaakt*** *door de donateurs. Doet u mee, ook straks in het nieuwe jaar?* ***Doneren kan zo****.* ***Hartelijk dank!***

Donateurs kunnen ook reageren op recente artikelen, video's en podcasts en ter publicatie in Wynia's Week aanbieden. Stuur uw reacties aan reacties@wyniasweek.nl Vergeet niet uw naam en woonplaats te vermelden (en, alleen voor de redactie: telefoonnummer en adres). Niet korter dan 50 woorden, niet langer dan 150 woorden. Welkom!